

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Frisprog mod H. H. Hr. Biskop Mynsters Forslag til en ny Forordnet Alterbog

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Frisprog mod H. H. Hr. Biskop Mynsters Forslag til en ny Forordnet Alterbog", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University, s. 49. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/catalog/gv-1839_640-txt-shoot-idm1914/facsimile.pdf (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

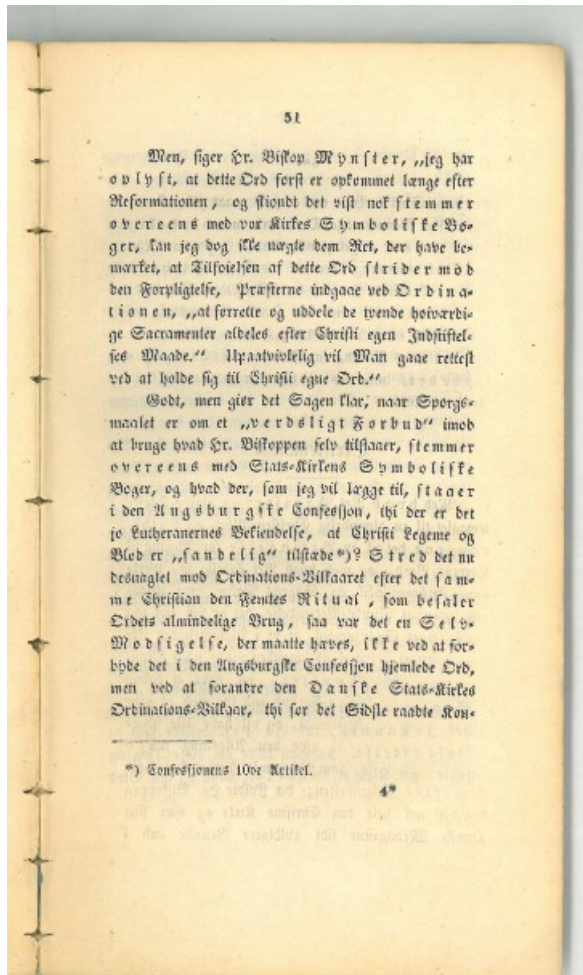
ke-Skuespil, der viselig hveken var i Luthers Aand, eller som i hans Tanker uden som Papistéri, der skulde udsees!

Radverren.

Har Luther kaldt Daaden i vore Stater et Saar, Man ei kunde røre ved, da er Radveren det endnu i langt højere Grad, thi ligesom vi har seet, den verdslige Dyrighed paatog sig at bestemme, naar og under hvilke Betingelser Folk maas faades til Herrens Børb, saaledes har den ogsaa toget sig den Frihed at bestemme, hvem Herrens Tjenere skal tage til Børb, hvor dog Al er aandelig at nyde og forstaae, saa de, der ikke er verdige Giasler i Hjertelighedsrens Dine, maatte for deres egen Skyld ønske, de var langt borte. Vilde nu endelig den verdslige Dyrighed bestemme, hvad vi maas eller ikke maas sige til Giaserne i „Herrens Navn,“ da tiltog den sig endnu meget mere Myndighed i Herrens Huus end Paven, der dog lod Ordet blive ved det Gamle, og da maatte vi nødvendig protestere, om ikke Dyrighed Børb skal blive aldeles foragteligt, som en kummerlig Bespøisning efter et verdsligt Kattig-Reglement; saa det er forstrækkeligt, at Hr. Biskop Mynster ogsaa vil have det Danske Cancelli til at afgjøre, om vi med god Samvittighed kan beholde eller skal forkaste det Ord „sande,“ som hos os, Man veed

ei hvorlænge, har været brugt ved Uddelingen af hvad vi, paa Aandens Sprog, kalde „Herrens Legeme og Blod.“ At nemlig Hr. Biskop Mynster er af den Formening, at dette Ord ikke kunde være optaget og bør nu forkastes, det seer jeg nok, og at han stræber at overbevise sine Medtjenere i Ordet om det Samme, derimod er Intet at indvænde; men naar han ved Hjelpe af det Danske Cancelli og den verdslige Magt vil tvinge alle Christi Embedsmænd i Landet til at være enige med sig, eller dog til, trods deres modsatte Overbevisning, maaske trods Giasternes store Forargelse, at udelade Ordet „sande,“ da forværler han saa aldeles Christi og Kongens Nær, kristelig og kongelig Tjeneste, med hinanden, at jeg paa det Kraftigste maas protestere; thi vel taaler Kongen af Danmark enealdig for hvad han vil taale i sin Stats-Kirke, men vil han have Christi Kirke til at være og være i den, da man som Kong Christian den Tredie bemærkede, lode den være frit og uafhængig af sig ved Evangelium og Sacramenter. Naar derfor Hr. Biskop Mynster eller nogen Anden af Christi Tjenere vil med verdslig Magt paatvinge eller fravriste os noget Ord ved Sacramenterne, da turde jeg, for Principets Skyld ikke give efter, om jeg end ellers var af hans Mening; thi havde den verdslige Magt Ret til at forandre eller forskyde et eneste Ord ved Christi Sacramenter, da havde den Ret over dem Alle.

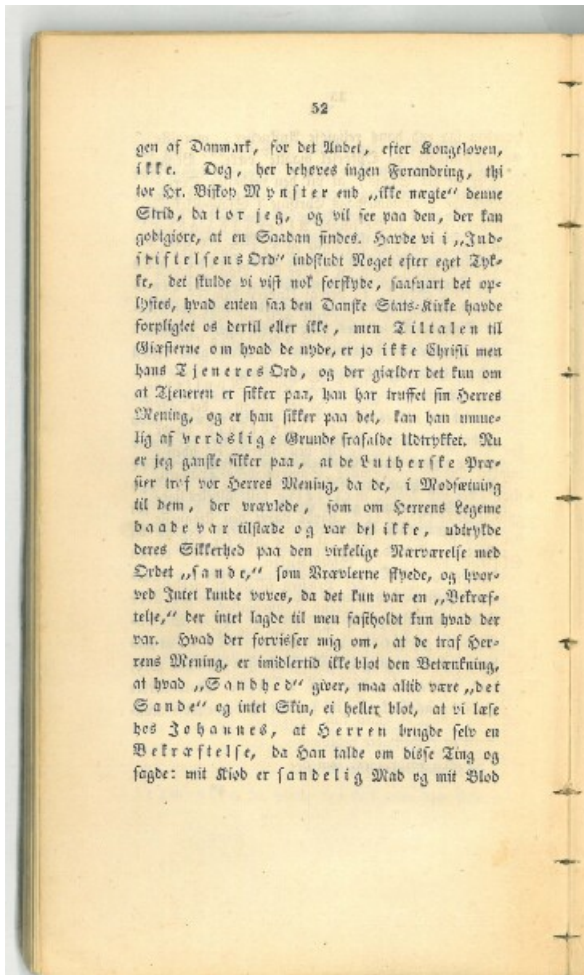

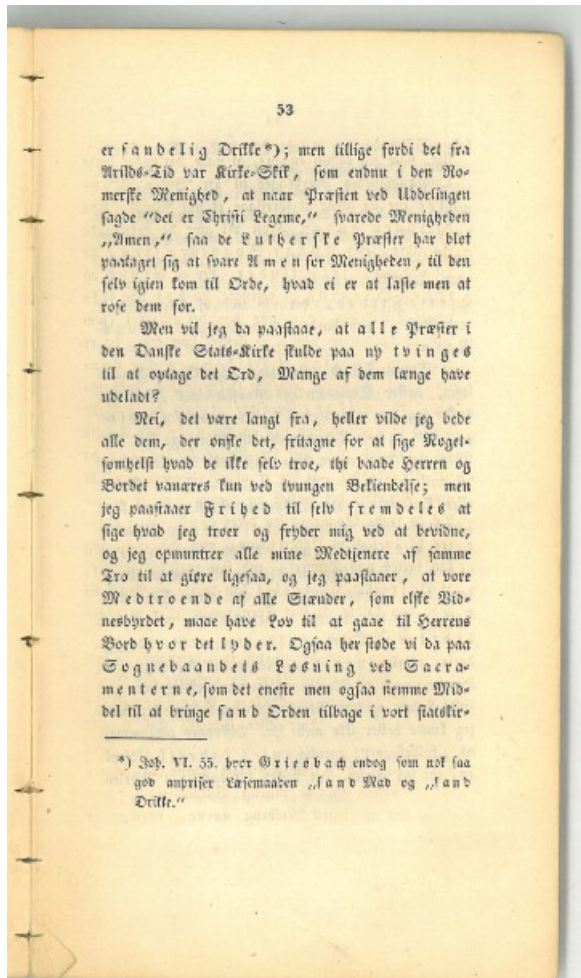
Men, siger Hr. Biskop Mynster, „jeg har oplyst, at dette Ord først er opkommen længe efter Reformationen, og skiondt det vist nok stemmer overens med vor Kirkes Symboliske Bøger, kan jeg dog ikke nægte dem Ret, der have bemærket, at Tilføielsen af dette Ord strider mod den Forpligtelse, Præsterne indgaae ved Ordinationen, „at forrette og uddele de tvende heilværdige Sacramenter aldeles efter Christi egen Indfiielse Maade.“ Upaatvieselig vil Man gaae rettest ved at holde sig til Christi egne Ord.“

Godt, men gier det Sagen klar; naar Spørgsmaalet er om et „verdsligt Forbud“ imod at bruge hvad Hr. Biskoppen selv tilstaaer, stemmer overens med Stats-Kirkens Symboliske Bøger, og hvad der, som jeg vil lægge til, staar i den Augsburgske Confession, thi der er det jo Lutheranernes Bekendelse, at Christi Legeme og Blod er „sandelig“ tilstade?*) Stræed det nu det angiel med Ordinations-Billaaret efter det samme Christian den Hentes Ritual, som besaler Ordets almindelige Brug, saa var det en Selskabs Modsigelse, der maatte hæves, ikke ved at forbyde det i den Augsburgske Confession hjemlede Ord, men ved at forandre den Danske Stats-Kirkes Ordinations-Billaar, thi for det Sidste raabte Kon-

*) Confessionens 10de Artikel.

gen af Danmark, for det Andet, efter Kongeloven, ikke. Dog, her behøves ingen Forandring, thi for Hr. Biskop Mynster end „ikke nægte“ denne Strid, da tør jeg, og vil see paa den, der kan gøbligøre, at en Saadan findes. Harde vi i „Inde i Kristeligheds Ord“ indsludt Noget efter eget Tykke, det skulde vi vist nok forbyde, saasandt det oplystes, hvad enten saa den Danske Stats-Kirke havde forpligtet os dertil eller ikke, men Tiltalen til Giasierne om hvad de nyde, er jo ikke Christi men hans Tjeneres Ord, og der gjaelder det kun om at Tjeneren er sikker paa, han har truffet sin Herres Mening, og er han sikker paa det, kan han umulig af verdslige Grunde frasalde Udtrykket. Nu er jeg ganske sikker paa, at de Lutheriske Præster traf vor Herres Mening, da de, i Modstænding til dem, der vrævede, som om Herrens Legeme baade var tilstade og var det ikke, udtalte deres Sikkerhed paa den virkelige Narværelse med Ordet „sande“, som Kravlerne slyde, og hvorved Intet kunde voves, da det kun var en „Deftastelse“, der intet lagde til men fastholdt kun hvad der var. Hvad der forviser mig om, at de traf Herrens Mening, er imidlertid ikke blot den Betænkning, at hvad „Sandelighed“ giver, maaske altid være „det Sande“ og intet Skin, ei heller blot, at vi læse hos Johannes, at Herren brugte selv en Deftastelse, da Han talde om diøse Ting og sagde: mit Klob er sandelig Maa og mit Blod

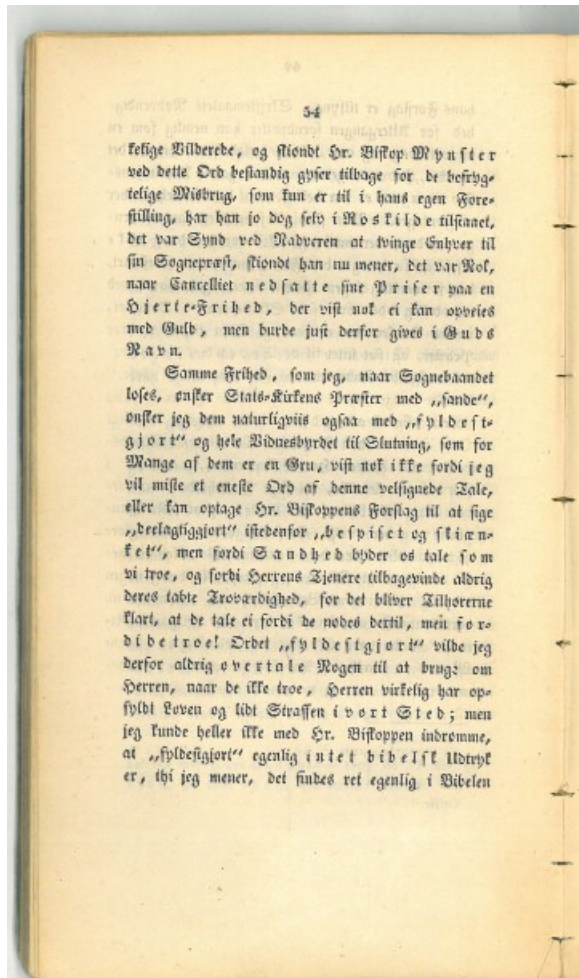

er sandelig Drille^{*)}; men tillige fordi det fra
 Arilds-Tid var Kirke-Stil, som endnu i den No-
 merste Menighed, at naar Præsten ved Uddelingen
 sagde "det er Christi Legeme," svarede Menigheden
 „Amen," saa de Luther'ske Præster har blot
 paalagt sig at svare A m e n for Menigheden, til den
 selv igien kom til Orde, hvad ei er at lasse men at
 rose dem for.

Men vil jeg da paastaar, at alle Præster i
 den Danske Stats-Kirke skulde paa ny tvinges
 til at optage det Ord, Mange af dem længe have
 udeladt?

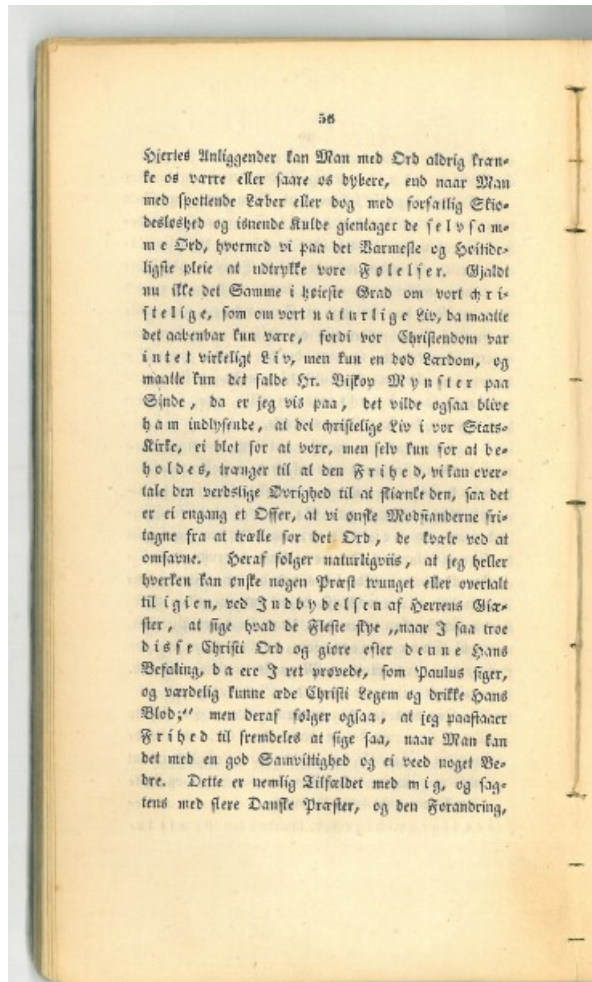
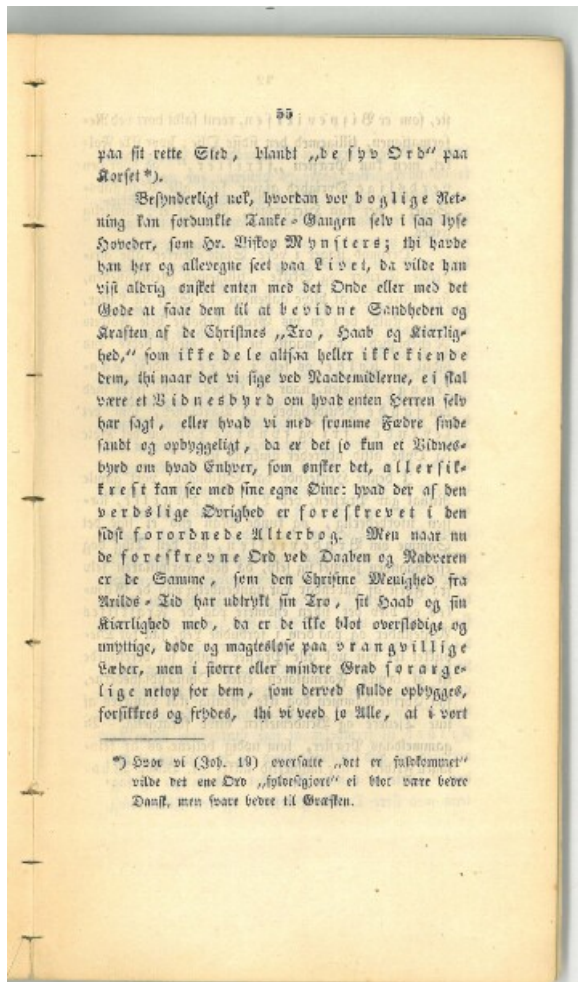
Nei, det vore langt fra, heller vilde jeg bede
 alle dem, der onste det, frilagene for at sige Noget-
 somhelst hvad de ikke selv troe, thi kaade Herren og
 Børdet vanares kun ved tvungen Bekendelse; men
 jeg paastaar Frihed til selv fremdeles at
 sige hvad jeg troer og fejder mig ved at bevidne,
 og jeg opmuntrer alle mine Medlemmer af samme
 Tro til at gætte ligesaa, og jeg paastaar, at vore
 Medtroende af alle Stander, som ikke Vid-
 nesbyrde, maae have Lov til at gaare til Herrens
 Børd hvort det lyder. Og saa her stode vi da paa
 Sognebaandets Løsning ved Sacra-
 menterne, som det eneste men ogsaa nemme Mid-
 del til at bringe sand Orden tilbage i vort statkir-

*) Joh. VI. 55. heer Orisobach endog som nok saa
 god anpriser Kajemaaden „sand Mad og „sand
 Drille."

kefste Vilberede, og stiond Hr. Biskop M y n s t e r
 ved dette Ord bestandig gyter tilbage for de heftige
 rettelige Misbrug, som kun er til i hans egen Fore-
 stilling, har han jo dog selv i Moskildet tilfælet,
 det var Synd ved Adværen at klinge Sølver til
 sin Sognepræst, stiond han nu mener, det var Kof,
 naar Cancelliet nedfattede sine Priser paa en
 Hjerte-Frihed, det vist nok ei kan opvies
 med Guld, men burde just derfor gives i Guds
 Navn.

Samme Frihed, som jeg, naar Sognebaandet
 løses, sætter Stats-Kirkens Præster med „sande",
 onsker jeg dem naturligvis ogsaa med „fyldest-
 gjort" og hele Vidnesbyrde til Slutning, som for
 Mange af dem er en Gru, vist nok ikke fordi jeg
 vil misse et eneste Ord af denne velstignede Tale,
 eller kan optage Hr. Biskoppens Forslag til at sige
 „Befælgsgjort" istedenfor „bespiset og skæn-
 ket", men fordi Sandhed byder os tale som
 vi troe, og fordi Herrens Genere tilbagevinder aldrig
 deres tabte Trosværdighed, for det bliver Tilhørerne
 klart, at de tale ei fordi de nødes dertil, men fo-
 rdi de troe! Ordet „fyldestgjort" vilde jeg
 derfor aldrig overtale Noget til at bruge om
 Herren, naar de ikke troe, Herren virkelig har op-
 fyldt Loven og lidt Straffen i vort Sted; men
 jeg kunde heller ikke med Hr. Biskoppen indrømme,
 at „fyldestgjort" egentlig intet bibelsk Udtryk
 er, thi jeg mener, det findes ret egenlig i Bibelen

Hr. Biskop W y n s t e r foreslaaer, er saa langt fra at hne mig bedre, at jeg aldrig kunde bære det over mit Hjerte at sige ved Nadveren „Der som I da forud have prøvet eder selv, som Paulus siger, og nu ere komne med et ret kristeligt Sind og Forlængsel;“ thi dermed vilde jeg frygte for at faare de ommeste Hjertes og Lyse de værdigste Gæster, der vist sjelden eller aldrig turde puffe paa deres „ret kristelige“ Sind og den reite „Sung og Kors!“ efter Sacramentet. Dette Forslag havde jeg ogsaa mindst ventet fra Hr. Biskop W y n s t e r; thi han ligner sig dog ellers selv gienem en heel Menneste-Ålder, mere endog end jeg troer ønskeligt, og dette skæner dog i skærende Modsigelse til de saa men syndige Ord, hvormed Præsten W y n s t e r protesterede imod at indskrænke Trosten af de Ord „saa elskede Gud Verden“ til dem der „Agnede Jesus;“ thi, var hans Syar*) „hvad om Nogen var kommet tilstede, hvis Sorg det just var, at han ikke lignede Jesus? er dette ophørt at være en Sorg for Menneffene? eller har Religionen ikke mere Trost for dem, der saaledes sørge?“ Maa ske var det bedre i ovennævnte Tilfælde at lade Paulus uanset, da de Skriffløge vises om hvad han menede med „Selv-Prøvelsen“ for Herrens Gæster, men maa ske er det ogsaa velog godt, naar Man tør, at forstille, at „Troen paa Herrens Ord“

*) Ny Minerva 1836 2det B. S. 99.

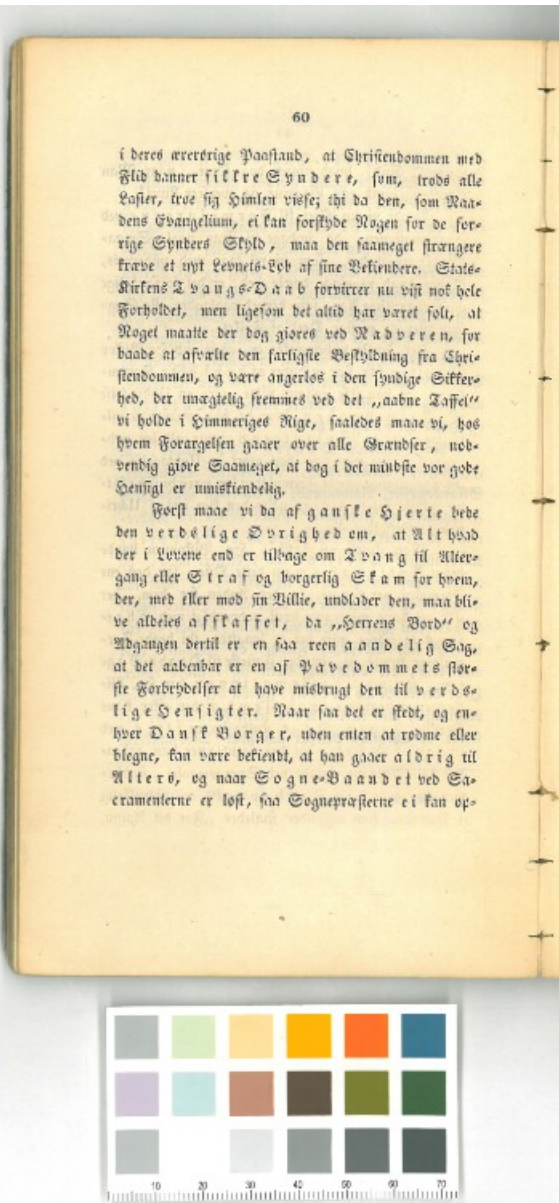
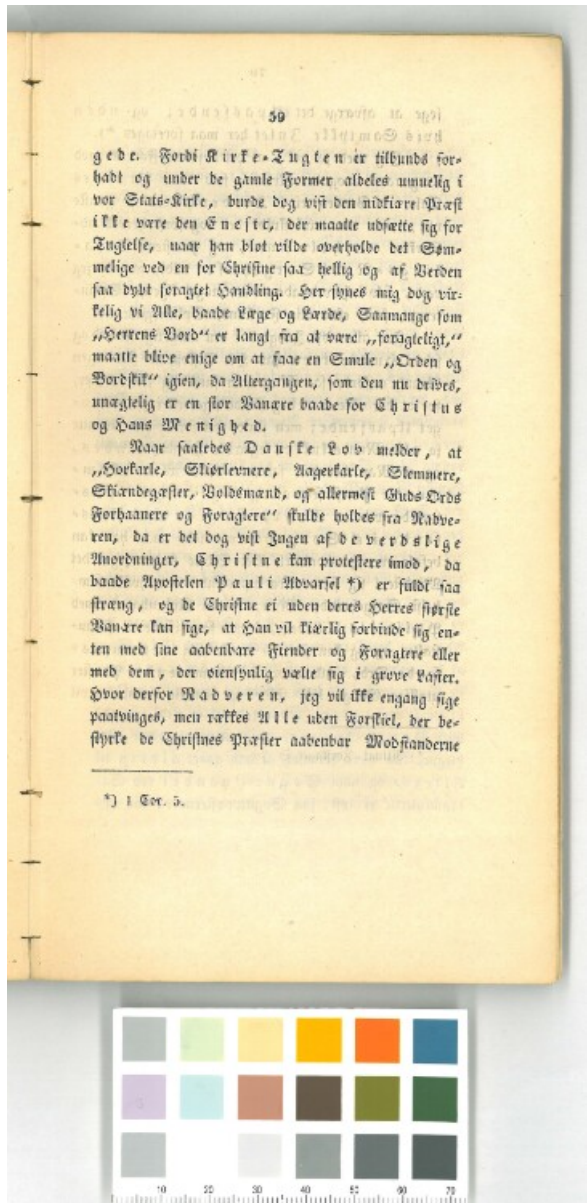
og „Bakommelsen af Gaa“ er hvad Paulus lærer til Værdighed, og en Paulinisk Prøvelse, som noget Ubestemt og Grandfølsomt, turde jeg under ingen Omstændigheder træve af Gæsterne.

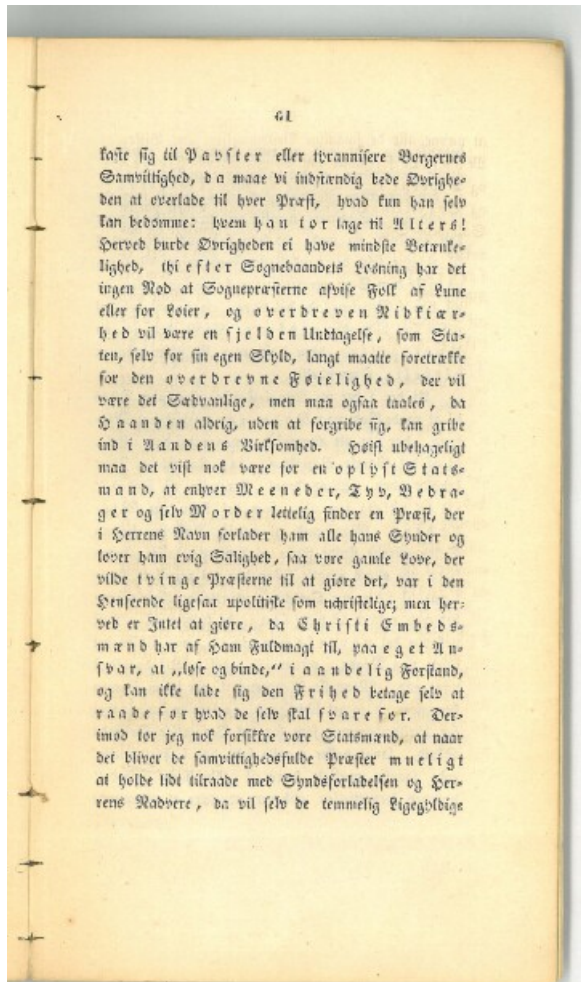
Wende vi os nu til Ritualer, da opdage vi strax en besynderlig Kontrast til Alterbogens strange Forbringinger, thi medens hvi træves et ret kristeligt Sind og Forlængsel af alle Gæsterne, synes her kun at træves Vdræthed for Dieblicket og anstændig Dypførel i Kirken, og selv om Præsten skulde savne nogen af Dele, maa han dog vel tage sig i Agt for hvad han gjør, da han skal angive sig selv, og staa til Ansvar, hvis Provsten og Biskopen finder, han uden tilstrækkelig Grund har bestaaet Nogen for Menigheden*).

Dermed vil jeg vist nok ikke sige, det skulde være Præsten tilladt at overføre eller uden tilstrækkelig Grund bestaae Nogen af hans Sognesfolk; men naar Man betænker, at dette er Alt hvad det ny Ritual skulde sige om „Kirke-Tugten;“ da maa Man vel undres over en saadan Indtagelse, da de „herovise Midler“ fra Præsternes Side vistnok ikke hore til Dagens Orden, og da en saaklees Præst, der engang prøvede sig et Boveskykke, dog vel maatte være fri for Sag, naar Jagen fik

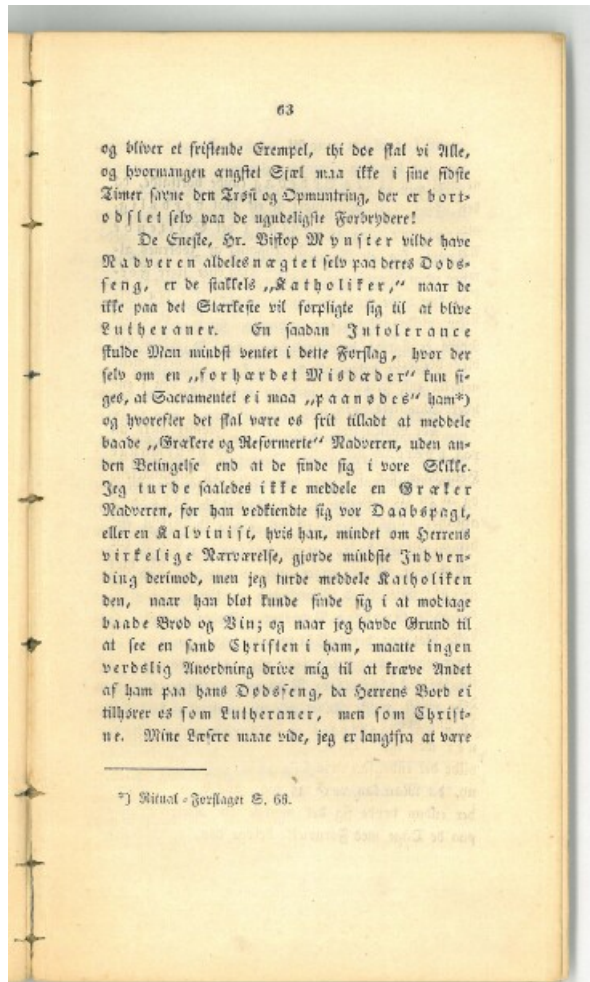
*) Ritual-Forslaget S. 53.

løste sig til Pøstter eller tyrannisere Borgerens
 Samvittighed, da maa vi indrindig bede Dyrighe-
 den at overlade til hver Præst, hvad hun kan selv
 kan bedømme: hvem hun i or tage til Alters!
 Herved burde Dyrigheden ei have mindste Betænke-
 lighed, thi efter Sognebaandets Vedning har det
 ingen Nød at Sognepræsterne afsiige Høst af Lune
 eller for Loier, og overdreven Ridfiær-
 hed vil være en sjælden Udtagelse, som Staa-
 ten, selv for sin egen Skyld, langt maatte foretrække
 for den overdrevne Fjællighed, der vil
 være det sædvanlige, men man ogsaa taales, da
 Haanden aldrig, uden at forgribe sig, kan gribe
 ind i Aandens Rædsomhed. Høst ubehageligt
 maa det vist nok være for en opløst Stats-
 mand, at enhver Meeneder, Tyv, Bedræ-
 ger og selv Morder lettelig finder en Præst, der
 i Herrens Navn forlader ham alle hans Synder og
 lover ham evig Salighed, saa vore gamle Love, der
 vilde tvinge Præsterne til at gjøre det, var i den
 Henseende ligesaa upolitisk som uchristelig; men her-
 ved er Intet at gjøre, da Christi Embeds-
 mand har af Ham Fuldmagt til, paa eget An-
 svar, at „løse og binde,“ i aandelig Forstand,
 og kan ikke lade sig den Frihed betage selv at
 raade for hvad de selv skal svare for. Der-
 imod tør jeg nok forstikke vore Statsmand, at naar
 det bliver de samvittighedsfulde Præster mueligt
 at holde lidt tilraade med Syndsforbølgelsen og Her-
 rens Rådere, da vil selv de temmelig sigesblige

og bliver et fristende Exempel, thi doe skal vi Alle,
 og hvormangen angstet Gæst maa ikke i sine sidste
 Timer sige den Trist og Opmuntring, der er bort-
 odflet selv paa de ugudeligste Forbrydere!
 De Snesse, Hr. Biskop Wuyster vilde have
 Radværen aldeles nægtet selv paa deres Døds-
 seng, er de stakkels „Katholiker,“ naar de
 ikke paa det stærkeste vil forpligte sig til at blive
 Lutheraner. En saadan Intolerance
 skulde Man mindst ventet i dette Forslag, hvor der
 selv om en „forhærdet Misbæder“ kan si-
 ges, at Sacramentet ei maa „paa godes“ ham*)
 og hvorefter det skal være os frit tilladt at meddele
 baade „Græker og Reformerte“ Radværen, uden an-
 den Betingelse end at de finde sig i vore Skikke.
 Jeg turde saaledes ikke meddele en Græker
 Radværen, for han vedkiendte sig vor Daabspagt,
 eller en Kalvinist, hvis han, mindet om Herrens
 virkelige Radværelse, gjorde mindst Indvæn-
 ding derimod, men jeg turde meddele Katholiken
 den, naar han blot kunde finde sig i at modtage
 baade Brod og Vin; og naar jeg havde Grund til
 at see en sand Kristen i ham, maatte ingen
 verdellig Anordning drive mig til at kræve Andet
 af ham paa hans Døds seng, da Herrens Ord ei
 tilhører os som Lutheraner, men som Christe-
 ne. Mine Bæfere maa vide, jeg er langtfra at være

*) Ritual - Forslag S. 63.

partist for Rom i nogen af sine Tyrann-Stillefer, men jeg kan dog umækelig glemme, at den Danske Kirke kun er et Brud-Stykke af den Romerske Kirke-Stat, hvorfra vi har saaret Troen og Sacramenterne, og at vi selv som Lutheraner nedslamme fra en Romersk-Katholisk Præst og Munk, der uden Bagring tog Katholiker til Alters, naar de kun vilde finde sig i hans Etik; og den Grund, Hr. Biskop Wynster giver for sin Daardhed imod dem er ligesaa besynderlig som den. Da en Katholik, hedder det nemlig^{*)}, ei kan communicere med os, uden at bryde med sin egen Kirke, saa synes vor Kirke ikke at burde tilstaae dette, med mindre den Paagjaldende med beraad Hu vil træde over til vort Troes-Samfund. Frærgnet nemlig, at eet Troes-Samfund gjøres her til to hinanden Modsatte, og indremmet, at Katholiken bryder med Paven ved at gaar til Alters hos os, hvad Mening er der da i, at vi derfor skal nøgle ham Nadveren, til han gaar over og bryder med Paven? Eller hvad Rimelighed er der i, at vi kan meddele Brøderer Nadveren, skøndt de holde fast ikke blot paa deres Etik, Helgene o. s. v. men ogsaa paa deres selvgjorte Daabspagt, og meddele Kalvinister Nadveren, uagtet de tage den for noget ganske Andet end vi; men Katholiken, som har Daabspagt og Sacramenter tilfaldes

^{*)} Bemærkningene S. 45.

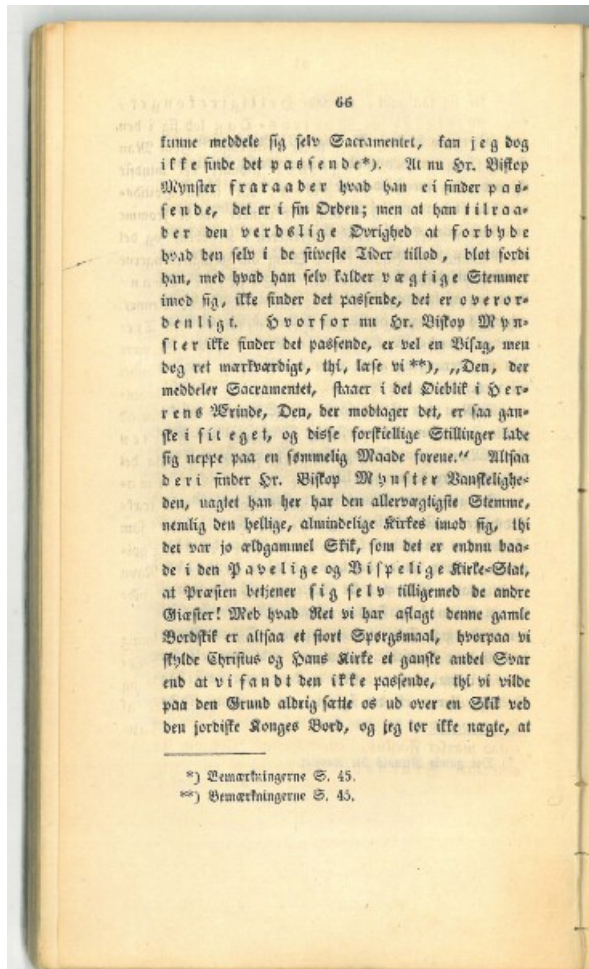
med os, han kan vi ikke tage til Alters, selv paa Dødsengen, med mindre han siebtellig kan løsrive sig fra alle sine Forbomme eller vil lyve? At Pave-Præsterne ei tog Nogen af os til Alters, uden vi affvor alle „Lutheriske Rittevier,“ det tror jeg gjerne, men var vi ikke meget billigere og bedre Kirkehistorik oplyste end Papiisterne, hvad var vi da? og er vi det, hvordan kunde vi da engang forlange, at Nogen skulde „affige al Forsindelse med den Katholske Kirke“ hvortil vi selv udsprang og maade være en Green, om vi vil være Christne?

Endnu maa jeg anmærke een Skærpselse af de gamle Forrifter, til overskibigt Derris, at Hr. Biskop Wynster bestandig finder for megen Frihed, hvor jeg finder for lidt.

I det gamle Ritual staaer skrevet, at ingen Præst maa communicere sig selv, end ikke paa hans Sotteseng, naar han kan have en Anden deri^{*)}, men i det Ny skulde det ham aldeles forbydes, og det, uagtet Man paa sin Sotteseng vist ikke spurde om Ritualets Forlov til hvad Man tredje det for Gud og trostelligt for sit Hjerte. Og nu Grundten til dette Forbud, strengere end Rituals fra 1688? Uagtet, læse vi, flere og deriblandt vægtige Stemmer have erklæret sig for, at en Præst skulde

^{*)} Det gamle Rituals 3te Kapitel.

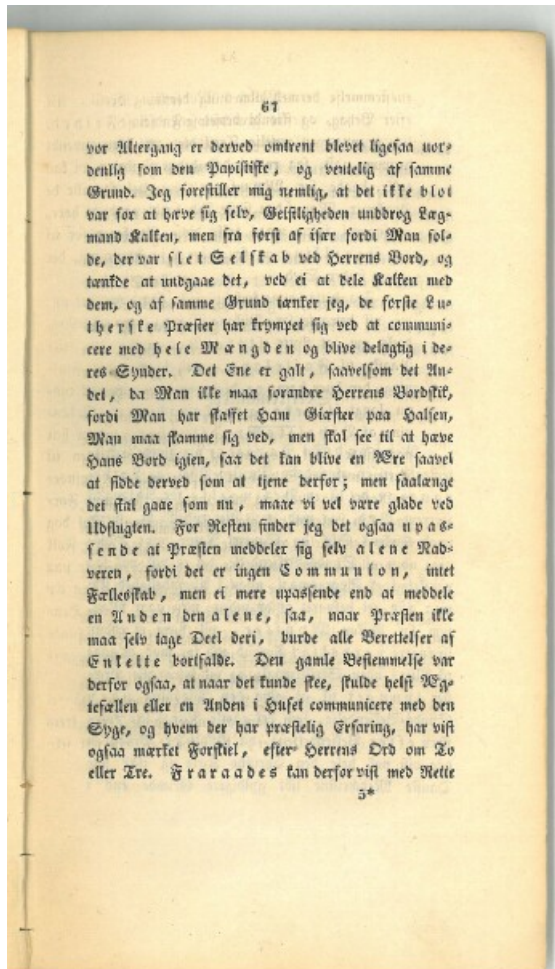

sinne meddele sig selv Sacramentet, kan jeg dog ikke finde det passende*). At nu Hr. Biskop Wynster fraraader hvad han ei finder passende, det er i sin Deed; men at han tilraader den verdørlige Dørlighed at forbyde hvad den selv i de første Tider tillod, blot fordi han, med hvad han selv kalder vægige Stemmer imod sig, ikke finder det passende, det er overordentligt. Hvorfor nu Hr. Biskop W ynster ikke finder det passende, er vel en Bisag, men dog ret mærkværdigt, thi, lase vi**), „Den, der meddele Sacramentet, staar i det Dieblig i Herrens Erinde, Den, der moblager det, er saa ganske i si ege t, og disse forskellige Stillinger lade sig neppe paa en sømmelig Maade forene.“ Altsaa der i finder Hr. Biskop W ynster Kansseligheden, naaglet han her har den allervægtigste Stemme, nemlig den hellige, almindelige Kirkes imod sig, thi det var jo ældgammel Skik, som det er endnu baade i den P avelige og B ispe l i g e Kirke-Staat, at Præsten betjener sig selv tilligemed de andre Gæster! Web hvad Met vi har aflagt denne gamle Bordskik er altsaa et stort Spørgsmaal, hvorpaa vi skyldte Christus og Hans Kirke et ganske andet Svar end at vi faa di den ikke passende, thi vi vilde paa den Grund aldrig fatte os ud over en Skik ved den jordiske Konges Vord, og jeg tør ikke nægte, at

*) Bemærkningerne S. 45.

**) Bemærkningerne S. 45.

vor Atergang er berøvet omtrent blevet ligesaa uordentlig som den Papisliste, og venkelig af samme Grund. Jeg foreskille mig nemlig, at det ikke blot var for at hvide sig selv, Gæstligheden unddrog Ragmand Kalken, men fra først af især fordi Man solde, der var slet S e l f s a b ved Herrens Vord, og tænkte at undgaae det, ved ei at dele Kalken med dem, og af samme Grund tænker jeg, de første Lu therske Præster har frympet sig ved at communicere med hele M a n g d e n og blive delagtig i deres Synder. Det Ene er galt, saavel som det Andet, da Man ikke maa forandre Herrens Vordskik, fordi Man har skaffet Ham Gæster paa Halsen, Man maa slamme sig ved, men skal see til at have Hans Vord igjen, saa det kan blive en Være saavel at sidde berøvet som at tjene derfor; men saalange det skal gaae som nu, maare vi vel være glade ved Udsigten. For Resten finder jeg det ogsaa u p a s s e n d e at Præsten meddele sig selv a l e n e N a b v e r e n, fordi det er ingen C o m m u n i o n, intet Gæstskab, men ei mere upassende end at meddele en A n d e n den a l e n e, saa, naar Præsten ikke maa selv tage Deel deri, burde alle Beretnelser af E n t e k t e bortfalde. Den gamle Bestemmelse var derfor ogsaa, at naar det kunde see, skulde helst W g e t e f æ l l e n eller en Anden i Huset communicere med den Syge, og hvem der har præstelig Erfaring, har vist ogsaa mærket Forskiel, efter Herrens Ord om L o eller Tæ. Fraraades kan derfor vist med Rette

Præstens Selv-Veretelse, naar ikke Kone, Børn eller Benner tage Deel dervi, men verdslig forbydes er noget ganske Andet, og naar Man finder det usømmeligt for en vis Døbbeltheds Skyld i Præstens Person, da skulde Man ikke blandt Protestanter vente en saadan Forverling af Præstens Person med det „Herrens Ord,“ der er lagt i hans Mund, og skal jo, ved alle Leiligheder, anvendes af ham saavel paa sig selv som paa Andre.

Skriftemaalet.

Med hvad Mel Papiisterne gjorde Skriftemaalet til en almindelig Kristen-Pligt, og Lutheranerne det til en Vetingelse for Afgang til Herrens Bord, og med hvad Net endelig vi, overimod Kirkens Skik og Sagens Natur, give Afløsning uden al Synds-Bekendelse, det er vist nok saa vanskeligt et Spørgsmaal, at vi i Almindelighed ikke maa æfle det besvaret af hinanden; men naar Man, som Hr. Biskop Mynster, vil have et endnu strengere verdsligt Forbud end for mod at gaae til Aiers uden Skriftemaal, og vil have alle Præster tvunget til at give den Afløsning uden Synds-Bekendelse, som det gamle Ritual kun foreskrev efter Bekendelsen; da skyldte Hr. Biskoppen dog vist nok hele den Christne Kierke og især sine Danske Medchristne lidt gylbigere Grunde end i

